

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการของการเปลี่ยนแปลง การจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนนางแล 2) เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง การจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนนางแล 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดการ ทรัพยากรน้ำของชุมชนนางแล พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุมชนนางแล ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ทำการศึกษาด้านอื่น ๆ ของผู้ใช้น้ำในพื้นที่ การใช้ แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการจัดเวทีชาวบ้าน โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกผู้อาศัยอยู่ในชุมชน นางแล โดยใช้วิธี Snowball Technique จำนวน 14 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล ในรูปสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยมีดังนี้

การเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำและต้นน้ำของชุมชน พบว่าจำนวนประชากรของชาวเขาที่ อาศัยอยู่ในเขตป่าต้นน้ำมีจำนวนเพิ่มขึ้นทำให้ป่าไม้ลดลง เนื่องจากถูกถากถางเป็นพื้นที่ใน การเพาะปลูกและเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดปัญหาในช่วงฤดูฝนน้ำป่าก็ทะลัก ในฤดูแล้งปริมาณน้ำ ไม่พอต่อความต้องการ สัตว์ป่าลดลง มีขยะตามป่าต้นน้ำ ทำให้น้ำสกปรกมากขึ้น

ในปัจจุบันการจัดการแหล่งน้ำของชุมชนนางแลในส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนางแลทำหน้าที่จัดการในด้านการ ก่อสร้างฝายคอนกรีตจัดหาวงบประมาณซ่อมแซมเหมืองฝาย จัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของเส้นทางน้ำสายหลัก รับคำร้องขอจากเกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการเส้นทางน้ำเมื่อมีปัญหา มีหน้าที่ตรวจสอบดูแล เส้นทางน้ำสายสำคัญทุกสายภายในตำบล ส่วนด้านการจัดสรรน้ำ กลุ่มเหมืองฝาย มีหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำให้เกษตรกรแต่ละรายเท่ากันเหมือนในอดีต ด้านโครงสร้างทางกายภาพของเหมืองฝายได้เปลี่ยนแปลงเป็นคอนกรีต ซึ่งมีความคงทนกว่า การลำเลียงขนส่งในการก่อสร้างง่ายกว่า ด้านการจัดสรรน้ำมีการแบ่งให้กลุ่มสมาชิกอย่างยุติธรรม โดยมีแม่ฝายเป็นผู้ตัดสินใจ ด้านการใช้ทรัพยากรน้ำ ส่วนใหญ่ใช้ทางด้านการเกษตรเป็นหลัก ส่วนที่ใช้บริโภคเป็น

น้ำประปาหมู่บ้าน ด้านการดูแลรักษาและอนุรักษ์ มี 2 หน่วยงาน คือ อ.บ.ต. นางแล มีหน้าที่รับเรื่องเกี่ยวกับงบประมาณซ่อมบำรุง ขุดลอกเส้นทางน้ำ การสร้างเหมืองฝายและกลุ่มเหมืองฝาย มีหน้าที่ การจัดสรรน้ำให้สมาชิกยุติข้อพิพาทระหว่างสมาชิก ด้านการเปลี่ยนแปลง คุณภาพและปริมาณน้ำ พบว่าแหล่งน้ำปนเปื้อนจากขยะและสารเคมีต่าง ๆ ทำให้น้ำเน่าเสีย จำนวนสัตว์น้ำน้อยลง ด้านการจัดการความขัดแย้ง ยังคงพิจารณาใช้ศาลากลางหรือข้ออ้างของกลุ่มเหมือนเดิม

การเปลี่ยนแปลงแหล่งน้ำและต้นน้ำของชุมชน ผลกระทบเกิดจากจำนวนประชากรของชาวเขาเพิ่มมากขึ้นทำให้การบุกรุกป่าบริเวณต้นน้ำเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างเป็นที่อยู่อาศัย ส่งผลให้สัตว์ป่าและป่าไม้ลดลง น้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก และเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง มีปัญหาน้ำเน่าเสียเกิดจากขยะ แนวทางแก้ไขคือชุมชนและภาครัฐร่วมมือกันทำหน้าที่ช่วยกันดูแลป่าต้นน้ำ ช่วยปลูกจิตสำนึกให้ช่วยกันดูแลรักษาป่า หวงเหินป่าไม้ที่เหลืออยู่ และร่วมมือกันปลูกป่าเพิ่มขึ้น ในบริเวณที่ถูกลักลอบตัดไม้ ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) มีหน้าที่จัดการในด้านการก่อสร้างฝายคอนกรีต จัดหางบประมาณ ส่วนกลุ่มเหมืองฝายช่วยกันซ่อมแซม เหมืองฝาย ผลกระทบที่เกิดขึ้น บทบาทหน้าที่ของกลุ่มเหมืองฝายลดน้อยลง แนวทางแก้ไข จัดหากิจกรรมระหว่างกลุ่มเหมืองฝายกับ อ.บ.ต. ให้ทำงานร่วมกันมากขึ้นด้านโครงสร้างทางกายภาพของเหมืองฝาย ผลกระทบ คือ เนื่องจากฝายมีโครงสร้างที่แข็งแรงขึ้น ทำให้กิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มได้ทำร่วมกัน ลดลง แนวทางแก้ไขสมาชิกของเหมืองฝายควรจัดให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพิ่มมากขึ้นอย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง เพื่อเป็นการลดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมาชิกด้วยกัน ด้านการใช้ทรัพยากรน้ำของชุมชน ผลกระทบที่เกิดขึ้น ชาวบ้านเกิดความไม่แน่ใจในด้านความสะอาดของน้ำใช้และน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค แนวทางแก้ไขโดยช่วยกันรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และควรกรองน้ำให้สะอาดก่อนนำไปใช้ ด้านการดูแลรักษาและการอนุรักษ์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น เนื่องจากเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มเหมืองฝายและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างเข้าใจว่างานที่ต้องทำเป็นความรับผิดชอบของอีกฝ่าย ผลทำให้ความคืบหน้าของงานเป็นไปอย่างล่าช้า แนวทางแก้ไข แต่ละฝ่ายควรส่งตัวแทนมาประชุมร่วมกัน เพื่อแบ่งแยกหน้าที่ให้ชัดเจน ด้านการเปลี่ยนแปลงคุณภาพและปริมาณน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นเนื่องจากแหล่งน้ำถูกปนเปื้อนจากขยะ และสารเคมีต่าง ๆ จากการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำเหมืองของชาวบ้านในชุมชนที่มีบ้านเรือนติดกับเส้นทางน้ำ ฤดูฝนทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นผลมาจากเส้นทางระบายดินเงิน แนวทางป้องกันควรส่งเสริมปลูกจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน ช่วยกันรณรงค์ดูแลทรัพยากรน้ำ

The purposes of this research were to study 1) the changing management process of Nang-lae water resource, 2) effects of the changing management, 3) guideline solutions to problems of Nang-lae water resource management. This qualitative research was conducted at the Nang-lae community, Tambon Nang-lae, Amphur Muang, Chiang Rai Province. The data was collected by means of interviews, primary data of the studied area and water users, participatory observations, and villagers congregation of 14 villagers in Nang-lae community by Snowball Technique. The data was analyzed and presented in descriptive statistics. The results of this research were as follows.

With an increase in the number of hill tribe people in the watershed areas, forest areas deteriorated as some have been used as resident areas and for farming. This has led to flooding in the rainy season, water shortage in the dry season, decrease in wildlife, and contaminated water resulting from increasing garbage.

Now, Tambon Nang-lae Administrative Organization has managed the water resource by building a barrage, finding budgets to repair the barrage, solving problems occurring to the main streams in the communities. The duty of the barrage management group is to provide water to the farmers, like in the past. The barrage has been changed to concrete which is stronger and easy to transport to the building site. The provision of water to members is fair and responsible to the chief. Nang-lae water resource is mainly used for farming while that for drinking is the village pipeline water supply. Two agencies are in charge of water resource maintenance: Tambon Nang-lae Administrative Organization and the barrage group. The former is responsible for the budgets for repairing, maintaining, and dredging water ways as well as building the barrage while the latter provides water to the members and gets rid of conflicts among them. Water contaminated by garbage and chemicals has led to water pollution and a decrease in aquatic animals. The group's rules and regulations are still used for conflict management.

For better management of Nang-lae water resource, the following recommendations were made. Local communities and government agencies should work together to maintain the water resource, encourage the people to maintain forest and to plant more trees in the areas where trees have been cut down. Tambon Nang-lae Administrative Organization and the barrage group should cooperate in conducting activities. Members of the barrage group should join 2-3 activities a year to create a closer relationship among them. A campaign to save water should be conducted and water should be filtered before consumption. To get rid of misunderstanding between Tambon Nang-lae Administrative Organization and the barrage group, representatives of each agency should meet to discuss and define the duties of each. And finally, the idea of saving and maintaining water resource should be firmly fixed in the villagers' mind.